

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2748>

Number: 32 , p. 513-525, Winter III 2015

ERGENLERİN UTANGAÇLIK DÜZEYLERİNİN ANNE-BABA TUTUMLARI ve BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

AN INVESTIGATION OF ADOLESCENTS SHYNESS LEVELS IN TERMS OF PARENTS' ATTITUDES AND SOME OTHER VARIABLES

Öğr. Gör. Mehmet KANAK

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı

Öğr. Gör. Serpil PEKDOĞAN

Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı

Özet

Bu çalışma ergenlerin utangaçlık düzeylerinin anne-baba tutumları ve bazı değişkenlerle olan ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma Çorum ili Sungurlu ilçesinde Milli Eğitim bünyesinde yer alan dört farklı resmi liseden gönüllülük esasına dayalı kalarak, tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak 121 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplamak için Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005) tarafından geliştirilen Ana Baba Tutumları Ölçeği, Güngör (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Utangaçlık Ölçeği ve araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılarak utangaçlığa neden olabilecek farklı değişkenlerin de ilişki düzeyi incelenmiştir.

Bulgular: Okul türü, öğrencilerin yaşı, anne-baba öğrenim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası, yerleşim yeri ve öğrencilerin kaldıkları yer ile utangaçlık arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ailenin gelir düzeyinin utangaçlıkla ilişkili olduğu görülmektedir. Yine anne-baba tutumları ile utangaçlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Demokratik tutuma sahip ailelerin çocuklarının utangaçlık düzeylerinde düşüş olduğu gözlenirken, koruyucu ailelerin çocuklarının utangaçlık düzeyi puanlarının diğerlerine göre en yüksek olduğu gözlenmiştir.

Sonuç: Anne-baba tutumlarının ergenlerin utangaçlık düzeyi ile ilişkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. Okul türünün utangaçlığa etkisi incelendiğinde aralarında anlamlı bir fark bulunamamasına karşın Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin utangaçlık puan düzeyi düşük çıkmıştır. Yaşanılan yer ile utangaçlık arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ergenlerin Anne Baba Tutumları ve Utangaçlık ölçeklerinden aldıkları puanlar incelendiğinde ailenin gelir düzeyinin utangaçlıkla ilişkili olduğu görülmektedir. Ailenin artan gelir düzeyi ile ergenin utangaçlık düzeyine ilişkin aldığı puanlarda düşüş gözlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Utangaçlık, Anne-Baba Tutumu, Bazı Değişkenler, Ergen

Abstract

This study is conducted to investigate the relation between the shyness levels of adolescents and parents' attitude and some other relevant variables.

Method: The study was conducted by means of random sampling method with the participation of 121 students from four different high schools in Sungurlu District of Çorum Province affiliated with the Ministry of National Education based on voluntariness principle. The levels of relations of different variables that might cause shyness were investigated by using Parents' Attitudes Scale developed by Kuzgun and Eldeleklioğlu (2005), Shyness Scale adapted to Turkish by Güngör (2001) and the personal information form developed by the researchers to collect data.

Findings: No significant difference could be determined between shyness and the type of school, students' ages, parents' educational level, the number of siblings, birth order, residence and the type of accommodation. It is seen that the income level of the family is related to shyness. Also, no significant relationships could be determined between shyness and parents' attitudes. While it was observed that the shyness levels of the children from families with democratic attitudes were low, the shyness level scores of the children from protective families is the highest of all.

Conclusion: It was concluded that there was no relation between the attitudes of parents and the shyness levels of adolescents. When the effect of the type of school on shyness was investigated, it was determined that the shyness level scores of Anatolian Teacher High School were low although no significant difference could be found between students. No significant difference could be determined between the places students lived and shyness. When the scores adolescents got from Parents' Attitudes and Shyness scales are investigated, it is seen that the income level of a family is related to the shyness. Shyness level scores of adolescents decrease as the income level of the family increases.

Key Words: Shyness, Parents' Attitude, Some Variables, Adolescents

GİRİŞ

Evrensel bir kavram olan utangaçlık, bireylerin birbirleriyle olan iletişimlerini engelleyen ve büyük sıkıntılara yol açan bir durumdur (Yüksel, 2002). Gard (2000), utangaçlığı, özellikle dikkatlerin üzerine çekildiği veya değerlendirmelerin yapıldığı sosyal ortamlarda endişe duyma ve engellenme hissi olarak ifade etmektedir. Bireylerin çoğu için utangaçlık kişilerarası iletişim, etkileşim gibi ihtiyaçların önünde olan bir engeldir. Bireylerin toplumsal ilişkilerini etkilediği gibi, okul ve iş yaşamını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda utangaçlık son zamanlarda üzerinde durulan önemli bir konu haline gelmiştir (Yüksel, 2005). Bireyler yaşamlarının belli dönemlerinde utangaçlığı yaşabilmektedirler. Bu dönemlerden biriside ergenlik dönemidir. Carducci ve Zimbardo (1995), çocukların ergenlik dönemine geçmelerinin, utangaç olmasına neden olabileceğini belirtirken, Christoff vd. (1985), birçok ergenin bu dönemde, utangaçlık, karşı cinsle iletişim ve sosyal problem çözme becerileri gibi konularda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Ergenlik dönemi, gelişim dönemleri içinde bireyin dış etkilere en fazla açık olduğu dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde kişi, başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğü ile çok fazla ilgilenir. Ergen; arkadaşlarının, ailesinin ve çevresinde bulunan diğer bireylerin kendisine karşı olan tutum ve davranışlarına karşı oldukça hassas ve duyarlıdır. Ergenlik döneminde gelişmekte olan birey, özellikle anne-baba tutumlarını içselleştirerek, kendi davranışlarını bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde şekillendirmektedir (Hummel ve Gross, 2001). Çünkü ebeveynlerin edinmiş oldukları deneyimler, davranışlar ve tutumlar çocuğun davranışlarını ve kişiliğini etkilemekte ve çocukların bu davranışları gelecekteki yaşamına taşımaya neden olmaktadır (Öztemel, 2009). Davranışlarının başkaları tarafından olumsuz değerlendirileceği ve gruptan dışlanacakları düşüncesi ile baş etmeye çalışan utangaç bireylerin kendileri hakkındaki olumsuz değerlendirmelerinin ve inançlarının şekillenmesinde

ebeveyn tutumlarının da etkisinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Hummel ve Gross, 2001).

Utangaçlığın nedenleri incelendiğinde anne-baba ve çocuk etkileşiminin önemli olduğu görülmektedir. Ebeveyni tarafından sürekli azarlanan, çok fazla korunan ve kollanan, inisiyatif kullanmasına izin verilmeyen, yetersiz ya da beceriksiz olduğu kendilerine hissettirilen çocuklar ilerideki yaşamlarında utangaç, çekingen, ürkek, kendi başlarına karar veremeyen, sosyal ilişkiler kurmakta zorluk çeken yetişkinler olarak topluma katılmaktadırlar. Aşırı utangaçlık duygularıyla büyüyen çocuk, başkaları karşısında utanma duygusundan kendini kurtaramamakta, dolayısıyla insanlarla iletişim kurma konusunda çeşitli sıkıntılar yaşamakta ve hata yapma kaygısı meydana gelmektedir. Bu kaygıda bireyi toplumdan uzaklaştırmaktadır (Yüksel, 2002). Aile, çocuğun yaşamının ilk yıllarında yüz yüze ilişkilerin en güçlü, en yoğun olduğu birincil gruptur. Bu nedenle çocukların kendilerine özgü olarak geliştirdikleri tutum ve davranışlarda aile, büyük ölçüde onların davranışlarını belirleyici bir etkiye sahiptir (Öztemel, 2009).

Demokratik anne baba tutumu, çocukların kişilik gelişimi için en uygun olan tutumdur. Bu tutumu uygulayan anne babalar çocuklarına koşulsuz saygı ve sevgi gösterirler. Çocuklarını hem denetler hem de onların ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak tanırırlar. Anne babaların davranışları birbiriyle tutarlı, kararlı ve güven vericidir (Yavuzer, 2000).

Belli sınırlar içinde çocukların bazı davranışları yapmalarına izin verilir ve böylece onların sorumluluk duygusunun gelişmesine uygun ortam hazırlanmış olunur. Anne babalar her çocuğun kendine özgü bir gelişim kapasitesi olduğunu bilir, bu nedenle çocukların özgürce gelişmesi, yeteneklerini ortaya çıkarması ve kendini gerçekleştirme için izin verilir (Baumrind, 1966) Demokratik, hoşgörülü ve kabul edici tavrın benimsendiği evlerde, çocuklar aktif, bağımsız kararlar alabilen, yaratıcı, toplumsal bireyler olarak yetişirler. Yaşlıları arasında yüksek düzeyde kabul görürler. Bu tarzda yetiştirilen çocuklar, kolay egemenlik kurulamayan, başarılı, yapıcı, özel merakları olan bireyler olur, öte yandan otoriter tutumun benimsendiği evlerdeki çocuklarda, kavgacılık, işbirliğine yanaşmama, engel olunamayan ve tekrar eden saygısız davranışlar tespit edilmiştir (İkizoğlu,1983). Ersoy (2013), çocukların algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal duygusal gelişim üzerindeki etkiyi araştırdığı çalışmasında. Çocukların anne-babalarının tutumlarını daha çok demokratik olarak algıladığı bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca demokratik tutum arttıkça çocukların benlik saygısı artmakta, k koruyucu-istekçi ve otoriter tutum arttığında ise çocukların benlik saygısının azaldığı bulgusuna ulaşmıştır.

Otoriter anne babaların egemen olduğu bir ortamda büyüyen çocukların ebeveynleri ise, sevgilerini kendilerine istedikleri şekilde davranıldığı zaman gösterirler. Yani sevgiyi pekiştirici olarak kullanırlar (Kuzgun, 1972). Aşırı baskılı, otoriter anne-baba tutumu çocuğun kendine olan güvenini ortadan kaldıran, onun kişiliğini hiçe sayan bir tutumdur. Anne ve babadan birisi ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuk, sessiz, uslu, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık; küskün, silik, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen aşırı hassas bir yapıya sahip olabilir. "Zor yoluyla denetleme" ve "sevgi esirgeyerek denetleme" boyutlarının egemen olduğu aşırı baskılı ve otoriter aile ortamında denetlenen çocuk hangi davranışın hangi tepkiyi alacağı hakkında bir fikre sahip değildir. Dolayısıyla çocuğun kaygılı bir belirsizlik içinde aşırı isyankar veya aşırı boyun eğici olması mümkündür. Böyle bir ortamda yetişen çocuk dıştan denetimli bir kişilik oluşturur. Çünkü içinden geldiği gibi davranmak yerine olması gerektiği gibi davranmak şeklinde koşullandırılır (Yavuzer, 2000). Gökçedağ (2001), araştırmalarında otoriter anne-baba tutumunun sergilendiği ortamlarda büyüyen çocukların, kaygı düzeylerinin yüksek akademik başarılarının ise düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Hempel, Miles ve Wolfradt (2003) tarafından ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada, anne babadan algılanan psikolojik baskı ile olumsuz davranışlar arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilirken anne babadan algılanan sıcak samimiyet ile olumsuz davranışlar arasında negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Koruma-himaye etme tutumu ise normal bir anne-baba tutumudur. Ancak kollama ve koruma davranışını çocuğun kendini gerçekleştireceği faaliyetleri engelleyecek şekilde yaygınlaştırmak "aşırı himayeci" olarak davranmak demektir. Bu tutumu sergileyen ebeveyn, çocuğun gelişimine has özgürlükleri kazanmasını engelleyecek şekilde ona nasıl davranması, neleri yapması gerektiğini dikte eder. Bu anne-babalar çocuklarını kendilerinin bir uzantısı gibi görmekte ve onlarla duygusal yoksunluklarını gidermek istemektedirler. Bu aileler çocuğun anne-babasının kontrolünde daha çok tutulmakta, bağımsız ve ayrı bir birey olma yolundaki çabaları ebeveyn tarafından daha çok engellenmektedir (Kulaksızoğlu, 2004).

Yavuzer (2003) ise, utangaç bireylerin en önemli özelliklerinden biri olan başkaları tarafından olumsuz değerlendirileceği düşüncesi ve inancının anne-baba tutumlarının etkisi ile şekillendiğini ifade etmektedir. Buna göre; demokratik tutumu benimsemiş ailelerde, çocuklar, duygu ve düşüncelerini açıkça ortaya koyabilmekte, dolayısıyla çocuklarda dışadönüklük, kendini ifade etme yeteneği ve yaratıcı olabilme özelliği desteklenmektedir (Yıldırım ve Yıldırım, 1997). Fakat, otoriter ve koruyucu tutuma sahip ailelerde, çocuklara söz hakkı verilmemesi, çocukların kendilerini ifade etmelerinin engellenmesi, utangaçlık duygusunun gelişimine yol açmaktadır.

Carducci (2000), utangaç bireyler üzerinde yaptığı çalışmada, utangaç bireylerin %64'ünün utangaçlıklarını aile içindeki yaşantılar, anne-baba tutumları ve yaşantıları üzerinde hissettikleri baskı gibi dış etkenlere bağladıklarını bulgusuna ulaşmıştır.

Çocuğun büyümesinde ve gelişmesinde tüm yaşamını etkileyecek olan sosyal gelişimin temellerinin, ailenin çocuğa yaklaşımıyla doğru orantılı olduğu görülmektedir. Bu araştırma, birçok gelişim alanı gibi, sosyal gelişiminde hızlı bir ivme gösterdiği ergenlik döneminde, ebeveynin çocuğa yönelik tutumunun, çocuğun sahip olacağı kişilik özelliklerinden utangaçlıkla ilişkisini ölçmesi adına yeni bir çalışma olacağı için önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, utangaçlık ile anne baba tutumları ve bazı değişkenler arasında bir ilişkinin var olup olmadığını saptamak amacıyla yapılmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda bazı alt amaçlar oluşturulmuştur, bu amaçlar şu şekildedir.

Araştırmanın Alt Amaçları

1. Anne-baba tutumu ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?
2. Okul türü ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?
3. Öğrencilerin yaşı ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?
4. Cinsiyet ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?
5. Annenin eğitim düzeyi ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?
6. Babanın eğitim düzeyi ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?
7. Ailenin gelir düzeyi ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?
8. Öğrencinin kardeş sayısı ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?
9. Öğrencinin doğum sırası ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?
10. Ailenin yaşadığı yer ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?
11. Öğrencinin kaldığı yer ile utangaçlık düzeyi arasında fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli özelliğine sahiptir. İki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımına ilişkisel tarama modeli denir. Korelasyon ve karşılaştırma bu gruba girer (Karasar, 2009).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Çorum ili Sungurlu ilçesinde 2012-2013 eğitim, öğretim yılında dokuzuncu sınıfa devam eden Milli Eğitime bağlı resmi liselere devam eden toplam 7 lise evreni, bu evren içerisinde içerisinden tesadüfi olarak seçilen 4 lisede okuyan öğrenciler ise örneklemi oluşturmaktadır. Evrende yer alan öğrenci sayısı 450, örneklem sayısı ise 121 olarak belirlenmiştir.

Örneklem büyüklüğü; % 5 kabul edilebilir hata miktarı ve % 95 ($z = 1,96$) güvenilirlik düzeyi üzerinden hesaplanmıştır (Çıngır, 1994).

$$\text{Örneklembüyüklüğü} = \frac{1.96^2 * [0.50 * (1 - 0.50)]}{0.05^2} = 384$$
 Birinci formüle göre 384. P evrendeki birimlerin örnekleme girme olasılığını gösterir. Her bir birimin örnekleme girme olasılığının birbirine eşit olmasından $P=0,50$ seçilir.

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{n}}$$

ikinci formüle sayılar yerine konursa örneklem sayısı

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{n}} = \frac{384}{1 + \frac{384}{450}} = 207$$

örneklem sayısına ulaşılmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada gereksinim duyulan verilerin toplanması aşamasında, öncelikle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmış, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında belirlenen okullara devam eden öğrencilere uygulamalar yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma grubuna Utangaçlık Ölçeği, Ana Baba Tutumları Ölçeği ve Kişisel Bilgi formu uygulanmıştır.

Ana Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ): Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005) tarafından geliştirilen Ana Baba Tutumları Ölçeği, algılanan anne baba tutumlarını Demokratik (15 madde), Koruyucu/İstekçi (15 madde) ve Otoriter (10 madde) olmak üzere 40 madde yoluyla belirlemektedir. ABTÖ likert tipinde bir ölçektir ve her madde bir ile beş arasında puan almaktadır. Demokratik, Koruyucu/İstekçi ve Otoriter tutumların her birinin puanları ayrı hesaplanmaktadır. Ölçeğin Demokratik alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı: 0.89, kararlılık katsayısı: 0.92, Koruyucu/İstekçi alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı: 0.82, kararlılık katsayısı: 0.75, Otoriter alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı: 0.78, kararlılık katsayısı: 0.79 bulunmuştur (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Utangaçlık Ölçeği: Utangaçlık ölçeği, 20 maddeden oluşan ve bireylerin kendilerini ne kadar utangaç olarak algıladıklarını ortaya koyabilecekleri duygu ve davranışlara yönelik ifadelerin yer aldığı beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçek, bireylerden ölçekteki ifadelerin karşısında bulunan "Bana Hiç Uygun Değil" , "Uygun Değil", "Kararsızım", " Bana Çok

Uygun" seçeneklerinden birisini seçmeleri istenerek uygulanmaktadır. Utangaçlık ölçeği, "Bana Hiç Uygun Değil" seçeneğine (Bir), "Uygun Değil" seçeneğine (İki) "Kararsızım" seçeneğine (Üç), "Bana Çok Uygun" seçeneğine (Dört), "Bana Çok Uygun" seçeneğine 5 (Beş) puan verilerek puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan ise 20'dir. Bireyin puanının yüksek olması, kendisini "utangaç" olarak algıladığını göstermektedir. Güngör, (2001) ölçeğin, test tekrar test yöntemi ile elde edilen güvenilirlik katsayısını 0.83; iç tutarlılığı saptamak amacıyla hesaplanan Cronbach Alfa katsayısını 0.91 olarak bulmuştur. Ölçeğin geçerliği için "Benzer Ölçekler Geçerliği" yöntemi uygulanmış ve bu amaçla "Sosyal Durumlarda Kendini Değerlendirme Envanteri" kullanılmış, aradaki ilişki 0.78 olarak bulunmuştur. Yapı geçerliği amacıyla yapılan faktör analizi, ölçeğin tek boyutlu olarak değerlendirileceğini sonucuna varılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel Bilgi Formu'nda öğrencilerin cinsiyeti, anne baba öğrenim düzeyi, kardeş sayısı, gelir düzeyi, yaşadığı yer, nerede kaldığı durumuna ilişkin sorular yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS 17 istatistik paket programında çözümlenmiştir. Kullanılacak istatistiksel tekniğe karar vermek için öncelikle normallik dağılımlarına bakılmış, bu amaçla çarpıklık-basıklık değerleri ve normal dağılım eğrisine sahip histogram grafikleri çizilmiştir (Büyüköztürk, 2009). Çarpıklık-basıklık değerlerinin -,401 ile ,021 arasında değiştiği görülmüştür. Elde edilen bu değerlerin sınır değer olan -2-+2 aralığında olması, dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Dağılım normal olması sebebiyle parametrik istatistiksel teknikler kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde bulgular ve bulgulara ait yorumlar sunulmuştur.

Tablo1. Anne Baba Tutumu Alt Ölçekleri İle Utangaçlık Arasındaki İlişkiyi Açıklamaya Yönelik Regresyon Analizi Tablosu (Doğrusallaştırılmış)

Alt ölçekler	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	3,322	,580		5,726	,000
Demokratik	-,053	,110	-,047	-,484	,629
Otoriter	,182	,131	,159	1,392	,167
Koruyucu	,095	,099	,115	,955	,342

R=0,257
R²=0,066
F_(2,76)=0,045

Bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenle olan ilişkileri serpilme diyagramları yardımıyla incelenmiş ve aralarında doğrusal bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle modelde yer alacak tüm değişkenler için doğrusallaştırma prosedürü uygulanmıştır. Literatürde yaygın bir şekilde kullanılan doğrusallaştırma prosedürü değişkenlerin doğal logaritmalarının alınması biçimindedir. Veriler bu yöntemle dönüştürülmüş ve elde edilen yeni veri seti üzerinden regresyon analizi yürütülmüştür. Her iki istatistiksel analiz sonucunda anne-baba tutumları ile utangaçlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Utangaçlık Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Okul Türüne Göre Varyans Analizi Sonuçları

Utangaçlık	\bar{X}	N	SS	f	p
Sungurlu Lisesi	59,2	35	14,2		
AOL	56,9	33	14,1		
IHL	66,6	28	18,9	2,08	,107
AİHL	61,5	25	15,5		
Toplam	60,8	121	16,0		

Yapılan analizler sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeğe ilişkin aldıkları puanlara göre Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin utangaçlık düzeyleri diğer okul türlerine göre daha düşükken İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin ölçekten aldığı puan tüm okul türleri arasında en yüksek skora sahiptir. Bu farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) sonucuna göre okul türü ile utangaçlık arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Utangaçlık Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Yaş	\bar{X}	N	SS	f	p
15	61,7	79	14,9		
16	58,7	35	19,1		
17	60,4	7	10,0	,428	,653
Toplam	60,8	121	16,0		

Tablo 3 incelendiğinde, Ergenlerin ölçeklerden aldığı puanlara göre 16 yaşındaki ergenlerin utangaçlık düzeyinin en düşük, 15 yaşındakilerin ise 17 yaşındakilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) sonucuna göre öğrencilerin yaşı ile utangaçlık arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Utangaçlık Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Cinsiyet Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Cinsiyet	\bar{X}	N	SS	f	p
Kız	62,7	66	17,02		
Erkek	58,4	55	14,40	1,5	,199

Yapılan analizler sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeğe ilişkin aldıkları puanlar cinsiyetleri açısından incelendiğinde yanıtların puan ortalamaları arasında farklar görülmektedir. Kız öğrencilerin utangaçlık düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksek sonuçlar vermiştir. Farkın anlamlılığını tespit etmek için bağımsız gruplar t testi sonuçlarına bakılmış fakat öğrencilerin utangaçlık düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Utangaçlık Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Anne Öğrenim Düzeyine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Anne Durumu	Öğrenim	\bar{X}	N	SS	f	p
Okur-yazar değil		66,3	17	17,6		
Okur-yazar		69,2	9	11,3		
İlkokul		59,5	81	15,5	2,4	,051
Lise		58,9	12	15,7		
Üni. ve üzeri		38,0	2	14,1		
Toplam		60,8	121	16,0		

Yapılan analizler sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeğe ilişkin aldıkları puanlara göre anne eğitim düzeyine göre incelendiği zaman anne öğrenim düzeyi arttıkça ergenin utangaçlık düzeyinde bir azalma olduğunu söyleyebiliriz. Bu farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) sonucuna göre anne eğitim düzeyi ile utangaçlık arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Utangaçlık Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Baba Öğrenim Düzeyine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Baba Öğrenim Düzeyi	\bar{X}	N	SS	f	p
Okur-yazar değil	77,0	2	32,5		
Okur-yazar	67,8	8	9,1		
İlkokul	62,6	62	15,2	2,3	,064
Lise	58,3	34	16,4		
Üni. ve üzeri	53,0	15	16,5		
Toplam	60,8	121	16,0		

Öğrencilerin ölçeklerden aldığı puanlar incelendiğinde baba eğitim düzeyinde artış oldukça ergende görülen utangaçlık düzeyine ilişkin puanlarda bir düşüş olduğu görülmektedir. Bu farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) sonucuna göre baba öğrenim düzeyi ile utangaçlık arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Utangaçlık Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Gelir Düzeyine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Ailenin Gelir Durumu	\bar{X}	N	SS	f	p
500 ve altı	69,7	30	15,2		
500-1000	64,5	31	14,4		
1000-2000	55,4	39	14,4	6,4	,000
2000-3000	53,6	16	16,2		
3000 ve üzeri	48,4	5	6,6		
Toplam	60,8	121	16,0		

Çalışma grubundaki ergenlerin ölçeklerden aldığı puanlar incelendiğinde ailenin gelir düzeyinin utangaçlıkla ilişkili olduğu görülmektedir. Ailenin artan gelir düzeyi ile ergenin utangaçlık düzeyine ilişkin aldığı puanlarda düşüş gözlenmektedir. Farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) sonucuna göre ailenin gelir düzeyi ile utangaçlık arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Utangaçlık Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Kardeş Sayısına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Kardeş Sayısı	\bar{X}	N	SS	f	p
1	43,5	2	7,8		
2	60,0	32	15,8		
3	61,1	42	14,7	1,7	,159
4	65,7	27	15,2		
5 ve üzeri	56,0	18	19,2		
Toplam	60,8	121	16,0		

Öğrencilerin ölçeğe dair aldıkları puanlara bakıldığında tek çocuklarda ve 5 ve üzeri kardeşe sahip ergenlerde utangaçlık düzeyinin 2-3-4 kardeşe sahip olma durumuna göre daha düşük olduğu gözlenmiştir. Bu farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) sonucuna kardeş sayısı ile utangaçlık arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > .05$).

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Utangaçlık Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Doğum Sırasına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Doğum Sırası	\bar{X}	N	SS	f	p
İlk Çocuk	59,7	36	16,2		
Ortanca Çocuk	64,4	45	14,1		
Son Çocuk	57,8	40	17,3	2,0	,144
Toplam	60,8	121	16,0		

Çalışma grubundaki ergenlerin ölçeklerden aldığı puanlar incelendiğinde son çocukların utangaçlık düzeyleri düşük iken ilk çocukların ölçekten aldığı puanların daha yüksek olduğu görülmüş, ortanca çocukların diğerlerine nazaran daha yüksek bir skora sahip olduğu yordamasına varılmıştır. Bu farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) sonucuna göre doğum sırası ile utangaçlık arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > .05$).

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Utangaçlık Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Yaşadıkları Yere Göre Varyans Analizi Sonuçları

Yaşadığı yer	\bar{X}	N	SS	f	p
Köy	64,7	40	16,4		
Kasaba	60,7	12	17,6		
İlçe	59,6	60	15,0	2,0	,112
İl Merkezi	51,2	9	15,0		
Toplam	60,8	121	16,0		

Öğrencilerin ölçeğe ilişkin aldığı puanlar ışığında öğrencilerin aileleriyle birlikte ikamet ettiği yerleşim yerinin utangaçlık düzeyi ile ilişkisi incelendiğinde, yerleşim yerinin büyüklüğü ile utangaçlık düzeyinin arasında ters orantı olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Yerleşim yerinin büyüklüğü arttıkça ergenin utangaçlık düzeyinde de azalma olduğunu söyleyebiliriz. İlişkisel farkın anlamlılık düzeyi incelendiğinde parametrik hipotez testleri neticesinde yerleşim yeri ile utangaçlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Utangaçlık Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanların Kaldıkları Yere Göre Varyans Analizi Sonuçları

Ergenlerin Kaldıkları Yer	\bar{X}	N	SS	f	p
Aile ile	58,9	76	15,9		
Devlet yurdu	60,0	24	16,5		
Özel yurt	69,3	19	14,1	2,2	,087
Arkadaşla ev	62,0	2	14,1		
Toplam	60,8	121	16,0		

Yapılan analizler sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeğe ilişkin aldıkları puanlara göre özel yurttan kalan ergenlerin utangaçlık düzeyleri yüksek bulunurken, ailelerinin yanında kalan ergenlerin utangaçlık düzeylerinin arkadaşlarıyla evde kalan ve devlet yurdunda kalan akranlarına göre düşük olduğu söylemek mümkündür. Farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way Anova) sonucuna göre öğrencilerin kaldıkları yer ile utangaçlık arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma verileri incelenip, bulguların yorumlanmasıyla ulaşılan sonuçlar aşağıda belirtilmiştir;

Anne-baba tutumlarının çoğunlukla ergenlerin utangaçlık düzeyi ile ilişkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak Demokratik tutuma sahip ailelerin çocuklarının utangaçlık düzeylerinde düşüş olduğu gözlenirken, koruyucu ailelerin çocuklarının utangaçlık düzeyi puanlarının diğerlerine göre en yüksek olduğu gözlenmiştir. Gökmenoğlu (2011) çalışmasında, utangaçlık puanı alt boyutu ile demokratik anne baba tutumu alt boyutu arasında negatif yönde, utangaçlık puanı alt boyutu ile koruyucu-istekçi ve otoriter anne baba tutumu alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuştur. Yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, söz konusu çalışmayla paralellik taşımaktadır. Demokratik anne baba tutumunda ebeveynler davranışları ile çocuğa uygun birer model olmakta, çocuğa yol göstermekte, alternatif sunmakta ve karar vermekte özgür bırakılmaktadır. Çocuğa kendi kararlarını alma sorumluluğunun verilmesi, çocuğun düşünce ve fikirlerinin önemsenmesi özgüvenini artırmakta ve utangaçlık duygusunun azalmasına neden olmaktadır.

Okul türünün utangaçlığa etkisi incelendiğinde aralarında anlamlı bir fark bulunamamasına karşın Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin utangaçlık puan düzeyi düşük çıkmıştır (2003). Araştırmacılar, utangaçlığın başarıyı etkileyebileceğini, utangaç öğrencinin öğretmeninden yardım istemeye ya da derste soru sormaya çekineceği için akademik başarısının düşük olacağını ileri sürmektedirler (Carducci ve Zimbardo 1995). Yaşın utangaçlık düzeyine etkisi incelendiğinde anlamlı bir fark görülmemiştir. Benzer bir çalışmada, üniversite öğrencilerinin utangaçlık puanı ortalamaları yaş değişkeni açısından incelenmiş ve grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır (Gökmenoğlu, 2011).

Cinsiyetin utangaçlık düzeyine etkisi incelendiğinde cinsiyetle utangaçlık arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış, fakat kızların erkeklere göre daha yüksek puan aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Altıok (2011) çalışmasında, utangaçlık puanlarında kızlarla erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Crozier'e (2003) göre ise utangaçlık, kadın ve erkek için ortak bir sosyal problemdir ve aralarında bir fark olmaması normaldir. Durmuş (2007), Utangaç Olan ve Olmayan Öğrencilerin Algıları isimli çalışmasında kızların erkeklerden daha yüksek utangaçlık puanına sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır bu bulgu söz konusu araştırmayı destekler niteliktedir

Anne eğitim düzeyinin utangaçlık üzerine etkisi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farkın olmamasına karşın anne eğitim düzeyinin aratması halinde ergenlerin utangaçlık düzeylerinde aldıkları puanlarda düşüş olduğu gözlenmiştir. Cabak'ın (2002), Lise öğrencilerinin utangaçlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından İncelediği çalışmasında annelerinin eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin utangaçlık düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Yüksel (2005), üniversite öğrencilerinin utangaçlık düzeyi üzerine yaptığı çalışmada annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin utangaçlık puanlarının düştüğünü belirtmiştir.

Baba eğitim düzeyinin utangaçlık üzerine etkisi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farkın olmamasına karşın baba eğitim düzeyinin aratması halinde ergenlerin utangaçlık düzeylerinde aldıkları puanlarda düşüş olduğu gözlenmiştir. Yüksel'in (2002), Üniversite Öğrencilerinin Utangaçlık Düzeylerini Belirleyen Faktörlerin araştırıldığı çalışmasında babanın eğitim seviyesinin utangaçlık puanında önemli bir değişken olmadığı yönünde bir sonuç saptanmıştır. Gökçe (2001) çalışmasında baba eğitim düzeyiyle öğrencilerin utangaçlık düzeyleri arasında anlamlı bir farka ulaşmamıştır. Gelir düzeyinin artmasıyla utangaçlık düzeyinin düşmesi beklentisiyle analiz edilen veriler bize beklediğimiz sonucu vermiştir. Bunun nedeni; örneklem grubunun büyük bir kısmının orta sosyo-ekonomik düzeye sahip olması olarak açıklanabilir. Örneklem grubunda yeterli çeşitlilik sağlandığından dolayı gruplar arası kıyaslama sonucu farklılaşmıştır.

Kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerinin utangaçlık düzeyi ile aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yaşanılan yer ile utangaçlık arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yine analiz sonuçlarına göre yerleşim yeri ilden köye doğru küçüldükçe utangaçlık düzeylerinde artış olduğu görülmüştür. Altıok (2011) çalışmasında öğrencilerin yaşadığı yere göre utangaçlık puanının önemli düzeyde farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Ergenlerin ölçeklerden aldıkları puanlar incelendiğinde ailenin gelir düzeyinin utangaçlıkla ilişkili olduğu görülmektedir. Ailenin artan gelir düzeyi ile ergenin utangaçlık düzeyine ilişkin aldığı puanlarda düşüş gözlenmektedir.

Öğrencinin ailesiyle beraber yaşaması, yurttan kalması veya arkadaşları ile evde kalması gibi durumların utangaçlık düzeyi arasında anlamlı bir fark olmasa da aile ile kalan ergenlerin utangaçlık düzeylerinin diğer değişkenlere göre düşük olduğu gözlenmiştir. Bireyin yetiştiği ailenin yapısı, sosyo-ekonomik düzeyi, genişliği ve kültürel seviyesi, bireyin ilk sosyal tecrübelerini oluşturmada ve bundan ötürü, aile özellikleri bireyin duygusal ve sosyal gelişimini etkileyen faktörler arasında sayılmaktadır (Yavuzer, 1993; Baumrind 1971; Maccoby ve Martin, 1983). Erdal'ın (2003), Ankara' da yaşayan 221 çalışan ve 260 çalışmayan olmak üzere toplam 481 kadın üzerinde yaptığı araştırmada ise; büyük şehirde yaşayan kadınların utangaçlık düzeyi küçük şehirde yaşayan kadınların utangaçlık düzeyinden daha düşük olduğu saptanmıştır.

Araştırmacılara sunulacak öneriler;

- Utangaç çocuklar okullarda uyumlu ve sessiz olarak kabul edilerek görmezden gelinmektedirler. Okullarda psikolojik danışmanlarının, utangaç öğrencilerin özellikleri ve gereksinimleri konusunda veli ve öğretmenleri bilgilendirmeye yönelik çalışmalar yapabilirler.
- Özellikle ergenlik döneminde çocuklarda utangaçlığın azaltılmasına yönelik sosyal beceri programları geliştirilip, uygulanmalıdır.
- Ergenler utangaçlık düzeylerini azaltmaya yardımcı olacak sosyal aktivitelere katılmaya teşvik edilebilirler. Ergenler bu sayede gruplarla etkileşimde bulunabilir ve böylece utangaçlık duygusuyla başa çıkmaları daha kolaylaşacaktır.

KAYNAKÇA

- BAUMRİND, D. (1966). "The Effects Of Authoritative Parental Control On Child Behaviors." *Child Development*, 37, 887- 907.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2009). Sosyal bilimler için veri analiz kitabı. (10. baskı). Ankara: Pegem yayıncılık.
- CABAK, H., (2002). Lise Öğrencilerinin Utangaçlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- CARDUCCI, B.J., RAGAINS, K.D., KEE, K.L., JOHNSON, M.R. , DUNCAN, H.R., (1998). Identifying Their Pains And Problems Of Shyness: A Content Analysis. San Fransisco: 106th Annual Convention of The American Psychological Association. 14-18.
- CARDUCCI, J. B. (2000). "Shyness: The New Solution." *Psychology Today*, 33 (1), 38-46.
- CARDUCCI, B. J. ve ZIMBARDO, P. G. (1995), "Are you shy?" *Psychology Today*. 34-41.
- CHRISTOFF, K.A., SCOTT, W.O., KELLEY, M.L., SCHLUNDT, D., BAER, G., KELLEY, J.A. (1985). Social skills and social problems-solving training for shy young adolescents. *Behavior Therapy*, 16, 468-477.
- CROZIER, W. R. (1990). *Shyness And Embarrassment: Perspectives From Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ÇINGİ, H. (1994). Örneklem Kuramı. H.Ü. Fen Fakültesi Basımevi.
- DEMİRBAŞ, E.(2009). Lise Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- DURMUŞ, E.,(2007). "Utangaç Olan ve Olmayan Öğrencilerin Algıları." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 40(1);243-268
- ERSOY, E. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Ve Depresyon Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Fatih İlçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- GARD, C.(2000). "How To Overcome Shyness." *Current Health*. 27 (2), 28.
- GÜNGÖR, A. (2001). "Utangaçlık Ölçeğinin Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. " *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (15), 17-22.
- HANÇERLİOĞLU, O. (1988). *Ruh Bilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- HEMPEL, S., MILES, J. N. V., WOLFRADT, U. (2003). "Perceived parenting styles, depersonalisation, anxiety and coping behaviour in adolescents." *Personality and Individual Differences*, 34, 521-532.
- HUMMEL, R. M., ve GROSS, A. M. (2001). "Socially Anxious Children: An Observational Study Of Parent-Child Interaction." *Child & Family Behavior Therapy*. 23, 19-42.

- İKİZOĞLU, M. (1993).Demokratik ve Otoriter Anne-Baba Tutumlarının Benlik Saygısı Üzerine Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KARASAR, N.(1984). Bilimsel Araştırma Metodu. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.
- KULAKSIZOĞLU, A. (2004), Ergenlik Psikolojisi. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KUZGUN Y. (1973). “Ana- Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi.” Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi. 5 (1), 57-70.
- KOZANOĞLU, T. (2009). Utangaçlıkla Baş Edebilme Sosyal Beceri Eğitim Programının Ergenlerin Utangaçlık Düzeylerine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- MACCOBY, E.E. ve MARTİN, J. A. (1983). Socialization İn The Context Of Family: Parent Child Interaction (Eds. Mussen, P.H. ve Hetherington, E.M.). Handbook of Child Psychology: Socialition, Personality and Social Development. New York: Willey. 1–101.
- ÖZDEMİR, Z.(2010).Lise Öğrencilerinin Prososyal Davranışlarının; Mizah, Öfke ve Utangaçlık Düzeylerine Göre İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÖZTEMEL, K.(2009).Ergenlerin Çalışma Anlayışının İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YAVUZER, H. (1993). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- YAVUZER, H. (2000). Anne-Baba ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YILDIRIM, N. K. (1997). Eğitim Sosyolojisi. Edirne: Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Masaüstü Yayıncılık.
- YÜKSEL, G.,(2002).“Üniversite Öğrencilerinin Utangaçlık Düzeylerini Etkileyen Faktörler.” Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 22(3);37-57.